

בית המן נתתי לאסתר

ועפ"ז י"ל דאע"פ שבעת הנתינה נקרא הבית עדיין על שם עמלק (בית המן נתתי לאסתר) אבל לאחרי שעבר הבית לרשותה של אסתר לא נקרא עוד בית המן אלא בית אסתר ולא אמרו עליו „בית זה של המן היי“, ונמצא שנתינת הבית לאסתר זה גופא הוי חלק מפעולת מחיית זכרו של עמלק.

וייש להביא קצת סמוכין לזה מדיוק ל' המדרש (הובא בב"י אור"ח סתר"צ) „כי מחה אמהה את זכר עמלק אפילו מעל העצים ומעל האבנים“, ובב"י שם שמכאן שרש למנהג דכשמזכיר הקורא שם המן ובניו מנקשין התינוקות באבנים או בלוחות עץ שבידם וכתוב בהם שם המן ובניו וע"י הניקוש הם נמחקים (עיין שם), דלכאורה הול"ל להשמיד את העצים והאבנים עצמם ועי"ז למחות לגמרי זכר עמלק, ואמאי מוחקים רק מעל העצים ומעל האבנים. אלא שהן הן הדברים, שהעיקר כאן רק למחות הזכר ולא את הדברים עצמם.

(חלק יד, תצא שיחה ב)

הנה בית המן נתתי לאסתר (אסתר ח, ז), וכבר הקשו אחרונים שהלא המן הי' מזרע עמלק (שלכן נקרא המן האגגי), ונצטוונו (ס"פ תצא) תמחה את זכר עמלק, „מאיש ועד אשה כו' משור ועד שה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על בהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה“ (רש"י שם. וראה מכילתא ס"פ בשלח, ועוד).

[ויעויין בפירוש הר"י פערלא לסהמ"צ לרס"ג (ח"א ע' 523), שתירץ בכמה אופנים, ואכמ"ל].

ונראה לומר דלפי פשוטו של ענין אין כאן ציווי לאבד את ממונו של עמלק (ע"ד הציווי בעיר הנדחת (פ' ראה יג, טז) „החרם אותה ואת כל אשר בה גו' ושרפת באש גו'“) אלא רק למחות את זכר עמלק, וכדיוק לשון רש"י הנ"ל, שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על בהמה לומר בהמה זו של עמלק היתה, שמזה מובן שאם משתנה הדבר באופן ששוב אין אומרים „זו של עמלק היתה“ נתקיים בזה החיוב למחות את זכר עמלק (אלא שאין זו שיטת הבחיי (ס"פ בשלח) שכי' שהשלל אסור בהנאה).

רצוי לרוב אחיו

סנהדרין (שהן הן אחיו, חבריו בסנהדרין (עי' בחדא"ג)). ובפרש"י „לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשורה“. וצ"ב היאך יתכן שמרדכי הצדיק יישאר בסנהדרין

כי מרדכי היהודי גו' ורצוי לרוב אחיו (אסתר בסופו), וארז"ל (מגילה דף ט"ז ע"ב, הובא בפרש"י עה"פ) לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת

ועפ"ז י"ל, דהיא היא פלוגתת מרדכי (ודעימי' רוב חברי הסנהדרין) ומקצת אחיו שפירשו ממנו, דמרדכי (אשר הגלה מירושלים) ס"ל כשיטת הירושלמי, ומאחר שנכנס לשררה לשם הצלת נפשות (כדאי' בגמ' שם) ניתנה ברכה בתורתו ויכול להשאר בסנהדרין, משא"כ מייעוטא דסנהדרין אזלי בשיטת הבבלי דתורתו רק משתמרת ובמילא שוב אינו ראוי להשאר בסנהדרין שענינו רק לימוד התורה ולפיכך פירשו ממנו.

אלא שלכאורה עדיין קשה, דסוף-סוף כל עניינם של סנהדרין הוא לימוד התורה והוראה, וסנהדרין שגלו ממקומם בלשכת הגזית אין דנין דיני נפשות (ע"ז ה, ב), ולדעת הרמב"ן (כהשגותיו לסה"צ מ"ע קנג) „בטלו כל הדינין התלויין בב"ד הגדול" (לא רק דיני נפשות), וא"כ תמוה שמרדכי יוכל לעסוק בהצלת נפשות ולהישאר בסנהדרין (לוא יהא שתורתו מתברכת).

אוצר החכמה

אך באמת עיין בתנא דבי אליהו רבה (פי"א) „הי' להם [לסנהדרי גדולה] לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל כו' וילמדו את ישראל", הרי לפנינו, דעם היות דכשחברי סנהדרין מחזרין בעיירות ישראל חסר בתוקפם וכוחם לדון בתור סנהדרין, מ"מ עדיף להם לחזור בעיירות ישראל להיות ממזכי הרבים מלישב במקומם ולעסוק בתורה לעצמם. הרי להדיא שטובת הרבים דוחה ת"ת שלהם (ואפילו תוקף לימודם בתור סנהדרין, הנוגע לרבים).

גם לאחרי שנכנס לשררה והי' בטל מד"ת, והלא כל ענין הסנהדרין הוא עסק התורה, להורות לישראל הלכות התורה (ועי' רמב"ם ריש הל' ממרים). זאת ועוד, שרק מקצת סנהדרין פירשו ממנו וכמפורש בקרא דגם לאחרי שנכנס לשררה נשאר רצוי לרוב אחיו (שהם חביריו בסנהדרין), הרי שרוב הסנהדרין ס"ל כמרדכי דכך יאתה לו להשאר בסנהדרין גם לאחרי כניסתו לשררה.

וי"ל דתלוי בפלוגתת הבבלי וירושלמי (רפ"ה דברכות), גבי חסידים הראשונים שהיו שוהין ט' שעות ביום בתפילה, ומקשה בגמ' (לב, ב) תורתן מתי נעשית ומשני מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת. אולם בירושלמי שם הגירסא „על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן". הרי לפנינו פלוגתא, לפי הבבלי תורתו רק משתמרת, דתלמודם שלמדו עד עתה לא משתכח מהם (כפרש"י ברכות שם), אבל מ"מ לא יתוסף אצלם רק כפי זמנם הפנוי שנשאר להם לת"ת, משא"כ להירושלמי ניתנה לחסידים ברכה מיוחדת בלימודם, „שהצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהין" (פני משה שם), וא"כ לא רק שלא שכחו את מה שלמדו ע"ע, אלא ניתוספו להם ידיעות בתורה כמו אלו שתורתם אומנתם.

והנה איתמר משמי' דהגאון בעל צפנת פענח מראגאטשאוו, דפלוגתא זו היא גם לגבי ת"ח העוסק בצ"צ, דלשיטת הבבלי תורתו (רק) משתמרת ולשיטת הירושלמי ברכה ניתנת בתורתו.

אשר מזה מובן גם בענינו, שכדאי לו למרדכי לירד ממדריגתו בלימוד התורה וממעלת היות תורתו אומנתו ולעסוק בצרכי ציבור והצלת ישראל.

להישאר חבר סנהדרין הוא רק משום שתורתו מתברכת דאל"כ אי אפשר לו לעסוק בהוראה ולפסוק הלכות, אך במעמדו בסנהדרין גופא ירד מחשיבותו אצל חכמים (כמבואר בהמשך הגמ' וברש"י, עיין שם).

(חזק טז, שיחה ג)

אלא שמכל מקום, זה שהי' יכול



פורים קמץ

ברמ"א סוף אורח חיים: י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד (משלי טו, טו), עכ"ל. וכבר דרשו חכמים את הרמז בכך שהרמ"א פתח חלק אורח חיים בפסוק (תהלים טו, ח) "שויתי ה' לנגדי תמיד" וחתם בפסוק "וטוב לב משתה תמיד", שהם הם שני ה"תמידים" הנדרשים בעבודת השם.

אמרן חז"ל (סוכה פ"ה מ"א) מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו, ומתואר בדברי חז"ל (בגמ' סוכה שם) גודל השמחה בשמחת בית השואבה. ולכאורה, מדוע תגדל שמחת בית השואבה יותר מהחובה הכללית דשמחת יום טוב שהיא מצות עשה המפורשת בתורה כמ"ש (פ' ראה טז, יד) ושמחת בחגיך, ואילו שמחת בית השואבה קשורה עם ניסוך המים שאינו מפורש בתורה שבכתב ורק רבנן סמכוה אקראי (תענית ב, ב). וגדולה מזו מצינו, שמנהגם של ישראל הוא להרבות בשמחת הקפות בשמחת תורה עוד יותר מהשמחה דשמחת בית השואבה, ששם רק גדולי התורה ואנשי מעשה השתתפו בריקודים ושאר העם באו רק לראות ולשמוע, ואילו בריקודים בעת הקפות משתתפים בהן כל ישראל, מגדול שבגדולים עד קטן שבקטנים בשווה (ראה לעיל שמחת תורה).

ונמצא, שהדגשת מעלת השמחה בעבודת השם, עד שהיא צריכה להיות "תמיד", נרמז גבי שמחת פורים קטן שבאדר ראשון דוקא. ועכצ"ל שדוקא בשמחה דפורים קטן באה לידי ביטוי מהותה האמיתית של השמחה בעבודת השם.

אלא שהיא הנותנת: השמחה בעבודת השם מורה על חפץ לב, שאין

ההסבר בזה מיוסד על דברי אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה סוכות, ד"ה ושאתם) בענין הדומה לזה: